

KÁVÉHÁZAK NÉLKÜL

Hallom, állóbüfévé akarják át-
alakítani a Luxor kávéházat (pil-
lanatnyi státusa szerint — esz-
presszót), s csak azért húzódik a
végrehajtás, mert a falak nem
bírnák ki a várható megterhelést.
Még a falak is tiltakoznak. Nem
csoda, a Luxorral Budapest utol-
só művész-kávéházát számolná
föl a vendéglátóipar, mely ké-
nyesebben ügyel bevételi terveire,
mint a művészeti hagyományokra.

Aligha kerülheti el sorsát a
Luxor, pedig az utóbbi időben
már nem volt a régi. A néhány
éve még ott tanyáztató írók, mű-
vészek java már a túlvilági Nagy
Kávéházban kortyolgatja a tűz-
forró duplát s a jámbor kapucsi-
nert. Csak a legmakacsabb törzs-
vendégek emlékezete őrzi már az
Óbudáról ide járt Kassák Lajos
inca arcanak szótlan-szomorú
vonásait; Lajtai Lajos Stockholm
és a Luxor között ingázó figurá-
ját; Kertész Dezső monoklihoz
szokott, hunyorgó nézését... Alig
néhány éve itt vetette papírra a
nagyvárosi élet ártalmait csepülő
költeményeit a pályakezdő Ladá-
nyi Mihály; ezeknél az asztalok-
nál volt a magyar líra ígéretes
sihedere Hárs György; ide vár-
ták Devecseri Gábort; itt lobogott
vitázva Keres Emil; ide tért be
gyakran Kellér Andor; a Luxor-
ban alapította meg a Kossuth-,
József Attila-, Jászai- és egyéb
díjakról lecsúszott pályatársak
vigasztalására egy baráti társas-
ság a Luxor-díjat, melyet az tett
misztikus becsüvé, hogy soha
senki nem látta; soha senkinek
oda nem ítélték; soha senki meg
nem kapta...

Azt mondják, az irodalomnak
már csak egy háromfős patulja
látogatja a Luxort: Barabás Ti-
bor, F. Rácz Kálmán és Geren-
csér Miklós. Szemtanúk szerint
Gerencsér időnként ír is a terítőtől
hepehupás presszóasztalon.

Talán ezt a végzetet sejtette
meg e város utolsó irodalmi fő-
pincére, Czéh László is. Ő, aki tíz
esztendeje még azt tartotta szá-
mon, hogy elég melegen öltözött-e
a júniusi ragyogásban is fázós
Benedek Tibor, vagy elkészül-e
időre Vadász Imre filmforgató-
könyve, vagy hogy kik és meddig
vártak Szász Endrénére, a kőszá-
kedvű grafikusra, mondom, a kőszá-
kedves Czéh Laci is elhagyta a
Luxort, és valahol a Pozsonyi út
egyik sörözőjében nyargal a kor-
só szőke sörökkel és tanulja a
gebin fiziológiáját.

Ha valóban átalakítják a Lu-
xort, akkor — még ha megérné
is az emberiség a Hungária újra-
megnyitását — egy olyan ven-
deglátóipari intézménytípussal
válnék szegényebbé a város, amit
egy szellemi rangjára büszke eu-
rópai város nemigen nélkülözhet.

Volt modern Budapest kávéház
nélkül? Felütöm a Közhasznú Es-
meretek Tára című lexikon 1833-
ban megjelent kötetét. A kávéház
címszó alatt már 40 pesti ilyen-
nemű helyiségről ad számot. Az
első világháború kitörése idején
400-nál több kávéház működött
fővárosunkban, s később, a vi-
lágválság idején is fönntartotta
magát még 180, bár akkoriban
egy nagyobb kávéháznak csak az
éves újságsszámlája elérte a 12
ezer pengőt.

Tudom, az akkori kávéhá-
zak közül csak kevés bizonyult
a műzsák hajlékának. A régi ká-
véházakról mindent tudó Bevil-
acqua Borsody Béla szerint a szé-
napiaci Két Arany Oroszlány és
a Két Pisztolya a mézárasmes-
terek és hajtók, továbbá a pénze-
sebb parasztok találkozóhelye
volt. A Zrínyiek és a Fehér Haty-
tyúba jobbadán a zugügyvédek,
becsűsök, ágensek jártak. A Híd
kávéház gabonabörze volt, akár-
csak a Kemnitzer Kávéházból
lett Angol Királynő vendégfoga-
dó.

Talán ezért volt oly könnyű
kávéházellenes hangulatot szíta-
ni a felszabadulás utáni Buda-
pesten? Vitathatatlan, a régi idők

munkása nemigen győzte volna
pénzzel a kávéházi árakat. És a
polgári kávéházak törzsközönsé-
gének körében idegenül is moz-
gott volna a műhelyek embere...
A kávéházellenes kereszties had-
járat semmivel sem volt oko-
sabb, mintha megszüntették vol-
na városainkban a központi fű-
tést, mert a lakatosok, kubiku-
sok, buszsofőrök otthonában több-
nyire vaskályha sugározta annak
idején a meleget... Okos volt,
nem okos, mégis akkor kerülhe-
tett olyan jelentős és egész élet-
művével a nehézsorsúak mellett
álló íróra, mint Nagy Lajos, bé-
lyegként a jelző: „kávéházi”.

Pedig hát a Pilvaxban sem
üzletkötésen törte a fejét Jókai
és Petőfi. Még a Szózat ünnepé-
lyességével ható Vörösmarty is
kávéház-látogató volt. Irodalmi
kávéházainknak egy időben se
széri — se száma. Ki merné lé-
ha kávéházi fecsegőnek bélyegez-
ni Kosztolányit, Móricz Zsigmon-
dot, Karinthyt, Somlyó Zoltánt,
Tóth Árpádot, Krúdyt, Kárpáti
Aurélt, Babits Mihályt vagy
Szabó Lőrincet!? Érdekes, de
éppen a kávéházellenes kam-
pány kellős közepén kellett
utcák tucatjait elnevezni fő-
városunkban azokról, akik-
nek haladó írói-művészi te-
vékenysége elszakíthatatlanul
összefüggött egy-egy kávéház ne-
vével — légrével is. József At-
tila kevésbé volt attól forradal-
már, hogy kávéházi asztalnál élt
társadalmi életet, sőt — uram
bocsás! — még sakkozott is a ká-
véházban? A grófi szerűn törté-
nelmi és művészi hitelén csorbít
valamit, hogy Ady verseinek egy
része kávéházi asztalon született?
Baj, hogy a Puszták népét nem
fejőszéken ülve írta Illyés, ha-
nem kávéházban?

Hová lettek a literátusnak mon-
dott kávéházak? — kérdezte pa-
naszosan Máriássy Judit is, jegy-
zetében nemrég. Emlékszem, a
Hungáriában, mielőtt e mitoló-
giai időtartamú átalakításhoz be-
zárták volna, az irodalomrajongó
fiatalokat valaki suttogóra fogott
szóval tájékoztatta:

— Ott, a mélyvízben Vas Ist-
ván ül, mellette a bajszos Juhász
Ferenc, az asztal végén Kormos
István.

És sorra mutatta a presszórés-
zen:

— Annál az asztalnál Moldova
György ül, ott Csurka, odébb
Zelk. Szécsi Margit még nem járt
benn, Mándy Ivánt most keres-
ték telefonon, Réz Pál még itt
volt öt perce, Fedor Ágnes csak
fölszaladt az imént a Magyar
Nemzethez valamiért.

Hol találunk ma együtt ennyi
betűvetőt? A Centrált már úgy
átalakították, hogy a környék fia-
talabb lakói nem is tudják, mi-
lyen szellemi erődítmény volt az
valaha. Megnéztem valamelyik
este. Ablakain összehúzott függö-
nyök zárták el pillantásom út-
ját, a bezárt ajtón pedig ez az
üzenet: „Erdei Gyuri, a Marci-
bányi térre mentünk, 3 óra har-
minc. Gyere!!! Mi”

A Belvárosi gyorsbüfévé vált,
az EMKE a bazárosoké, és már
nem figyelmeztet pincér a kéz-
iratpapír fölé hajló Szakonyi Ká-
rolyra mutatva:

— Darab készül. Vajon sike-
rül-e annak a kedves fiatallem-
bernek?!

A Szimplában sincs irodalmi
asztal. A Nemzeti presszóban
még néha megiszik egy kávét Ta-
bi László, a Gellért presszóba
már hiába várjuk Váci Mihályt,
csak nagy ritkán néz be Csoóri
vagy Hernádi Gyula. Czimer Jó-
zsef még tanácskoztat olykor
szerzőivel és Csák Gyula is pa-
pírra vet a hangos olasz marha-
kupeczek, valamint a jószerencsé-
re váró széplányok asztalai közé
ékelte íróalkalmatosságán néhány
bekezdést a küzdő parasztok
mindennapjairól... De kész... És
a Luxorból is állóbüfé lesz... Ha
a falak túriuk.